

דף ח

בענין שמועה רחוקה וקרובה רח"ל

שהשמועה היא קרובה, וממילא נוהג דין שמועה רחוקה, ובפרט שהדין הוא שבענין ספק אבלות שומעים להקל.

אכן עי' בשאגת אריה (החדשות, סי' י) שדוחה דברי הט"ז, והביא ראיה מדברי רבי יוחנן בסוגיא דידן, דקאמר אליבא דשיטת ר' יהודה שמיקל בספק נזירות, שמי שקיבל נזירות בלשון מסופק, כגון "מלא הבית" או "מלא הקופה", אף שלכאורה אפשר לפרש דבריו באופן שיקל עליו, כמו מלא קישואין, ולא תהא נזיר לעולם, מ"מ מאחר שכבר נכנס לגדר נזירות, חוששים להחמיר.

על פי יסוד זה חידש השאגת אריה, שלגבי דיני אבלות אפשר לחלק בין שני סוגי ספקות. הכלל של "ספק אבלות להקל" נאמר דוקא כאשר לא הוחזק אבלות כלל, כגון בספק נפל שלא שהה שלשים יום, שיתכן שאין חיוב אבלות כלל. משא"כ במקרה של שמועה מסופקת, הרי בודאי חייב לנהוג אבלות, אלא שיש ספק אם היא שמועה רחוקה וחייב במקצת היום, או שהיא שמועה קרובה וחייב בשבעה ושלשים, ובאופן כזה אולי אין להקל מחמת ספק, ויש לומר שבכהאי גוונא ספק אבלות להחמיר. אכן למעשה נקט השאגת אריה, שיש להקל כשיטת ט"ז, עיי"ש. וכן נקטו הפוסקים לדינא. אך אם יש יכולת לברר ע"י טלפון וכדומה, יש להחמיר עד שיברר הדבר. וכן כתב בשבט הלוי (ח"ב סי' ריג).

יש להדגיש, שמה שכתב בשו"ע שבשמועה רחוקה מתאבל רק "שעה אחת", עי' בספר גשר החיים ובספר חזון למועד שמבארים, שהכוונה רק לזמן מועט, ולא לשעה ממש. וכמדומני שראיתי מובא על הגרי"ז, שכאשר שמע שמועה רחוקה על פטירת אחיו הגר"מ סאלאבייזיק, הסיר את נעלי העור, וישב על הקרקע לזמן מועט, ולאחר מכן קם והמשיך בסדר יומו.

בשו"ע (יו"ד סי' תב סעי' א) מובא דין שמועה קרובה ושמועה רחוקה, שכאשר אדם שומע על פטירת אחד מקרוביו בתוך שלשים יום ממועד הפטירה, ואף אם השמועה הגיעה ביום השלשים עצמו, הרי זו נחשבת שמועה קרובה, וחייב לנהוג שבעת ימי אבלות מיום שמיעת הבשורה, ולקרוע קריעה, ומונה שלשים יום לתספורת ושאר דברים, וסיים וז"ל "כללו של דבר, יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה". אכן יש מחלוקת האחרונים, אם המנין של שלשים יום לשמועה רחוקה נמנה משעת המיתה, או מיום הקבורה כשאר קרובים, עיי"ש בש"ך (ס"ק ה) בשם המהרש"ל ובנקודת הכסף.

אכן אם שמע מיום שלשים ואילך ממועד הפטירה, "אין צריך לנהוג אלא שעה אחת", אכן שאר דיני שלשים וי"ב חודש נוהגים, כמו תספורת עד שיגער חבירו, ולהיכנס לבית המשתה. אכן כמובן אם השמועה באה לו אחר י"ב חודש, הרי הוא נוהג רק אבילות של שעה אחת ותו לא מידי. וע"ע בט"ז (שם ס"ק א) שגם לא יניח תפילין ביום שמועה קרובה, שהרי הוא כיום הקבורה.

יש דיון בפוסקים, מהו הדין אם השמועה הוי ספק קרובה וספק רחוקה. הט"ז (יו"ד סי' שצז ס"ק ב) הביא, שהמהר"ם מינץ והמהריב"ל רצו להחמיר בזה, משום שיש להעמיד את הנפטר בחזקת חי, ולומר שבודאי לא מת עד לשעה אחרונה, וממילא נמצא שהשמועה היא קרובה.

אולם הט"ז דוחה טענה זו, ומחלק בין שני סוגי חזקה, שכל עוד שלא נודע שהאדם מת, ניתן להעמידו בחזקת חי, משא"כ לאחר שכבר נתברר שמת, אין מקום להשתמש עם חזקה כדי לקבוע שלא מת עד לשעה אחרונה, שכן "כל אדם עומד למוות", ולכן כשנתברר שמת, אין סיבה להניח שהמות אירע דוקא בשעה אחרונה, ואין להכריע